

B 1130.

Stenografia õpetus.

Eestikeele kohta loonud

Juhan Kurrik.

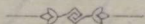
Trükitud **Tartus** Schnakenburg'i raamatutrüki kojas

ja

Wienis W. Zöllner'i kiwitrüki kojas.

1882.

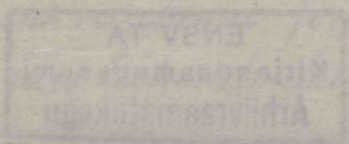
Stenografia õpetus.

Eestikeele kohta loonud

Juhan Kurrik.

1862. 11. 11.

Trükitud **Tartus** Schnakenburg'i raamatutrüki kojas
ja

Wienis W. Zöllner'i kiwitrüki kojas.

1862.

Eesti
Kirjameeste Seltsi Toimetused.
№ 60.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

54894

Zensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 16. Aprillil 1882.

Eeskõne.

Stenograafia (Greeka-keeli
stenos: kitsas, grafein: kirjutama)
on lühendatud kiri ehk kiire-
kiri; selle kirja tarvis ei lõpe
enam ruumi ega aega kui
päriskirja ruumi ning aja
vües ehk kuues jagu. Ogan
stenograafia võib sellepärast
kõik, mista kuuleb lugema
ehk rääkimu, sõna-sõnalt
üles tähendada.

Eesti stenograafia, minule
kauase juurdlemise järele
jumala abiga kokku seadida
õnneks läinud, on kätte
õppida ja käsitada isearanus
kerge, kaugeft kergem kui
näituseks ükski Saksa stenogr.
süsteem ehk seadlus, seft Eesti-

keele loomus on, nagu õppija
 saab märkama, väga kaunis
 ja lihtkorraline. — Minu
 stenograafia on niisama selge
 lugeda kui päriskeeri, ehk veel
 selgem, sest filmal on siin
 hoopis vähem jooni ja joonekefi
 ära vaadata, sõna kirjalik
 kuju on lihtsam; ühtlasi on
 aga ometi kõik healed, millest
 iga sõna on kokku pandud,
 kirjas ära tähendatud.

Õppijale tuletan siin veel
 meele, et kes tahab ruttu pärale
 jõuda, see mingi aegamööda
 edasi; see tähendab: ikka üksnes
 siis sammuke edasi, kui käsil olemine
 jagu on täieste ja kindlasti
 kätte õpitud ja harjutatud.

Tartus, 1. Märtsi kuul
 1882.

Tartus, Märtsi kuul
 1882.

J. K.

Eestähendused.

Stenografia heidab, et ta võimalikult lüheline oleks, kõik, mis asjata, kõrwale:

- a. Suurte ja weikeste tähtede wahale ei tehta stenografias mitte wahet, waid siin on üks ainus tähestik.
- b. H-healt sõna algusel Tallinna keelemurdes kuulda ei ole, sellepärast ei kirjuta meie stenografias sõna algusele h-tähte mitte, waid kirjutame: obune, oone, unik x.
- d. Päriskirja tähed on liig kriipsurikkad ja seeläbi ajaraiskajad, sellepärast tarwitame stenografias iseäralisi tähti, mis lihtsad on kirjutada ja hõlpsad ühendada.
- e. Stenografias paneme üksnes esimese silbi lausaheale tähega kirja; teistes silpides tulewad Eesti-keeli sõnades (peale mõne üksiku lõpu) üksnes neli lausahealt (a e i u) ette, neid tähendame umbhealelistega ühtlasi ära. (Nimesid ja wõerid sõnu kirjutame, kus tarwis, täht-tähelt). Meie nimetame peale esimese silbi kõiki silpisi järgsilpideks; stenografias algab iga järgsilp lausaheelisega. Sedamööda jautame sõnu nõnda: arm-ast-am-a, kar-ist-aj-a x.
- g. Sagedaste ettetulewaid sõnu tähendame lühendatud kombel, näituseks: ning: ng, waid: wd, kuidawiisi: kdw x.

Et meie stenografias lausahealte kolme pikkuse ja umbhealte kolme kõwaduse astme wahale wahet teeme, sellepärast teeme seda ka trükikirjas kohastes näitustes.

Üleüldiseks juhatuses õppijale: Stenografia õpetus on selles raamatus sammudesse jautatud. Iga õpetussammu sünnib järgmisel kombel läbi wõtta: esite õpi kätte tähed, järgsilbid, lühendused, ja õpi lugemine nii selgeks, et seda niisama ladusaste wõid lugeda kui trükikirja; teiseks wõta tagapool trükikirjas antud kohane kirjutamise ülesanne käsile ja kirjuta (etteütlemise järele) esite aegamööda, siis ikka järjest usinamine, segamööda kuidas osawus lubab — aga ikka karwa pealt õieti! — kuni wiimaks nii jõudsaste jaksad kirjutada, kui teine parajaste loeb.

Esimene õpetussamm.

Üksikud tähed ja nende ühendamine esimeseks silbiks.
Neli lõpu-lausahealist.

Täht **e** on pool astet kõrge; **l** on ühe terve astme kõrgune. Lõputähed **a** ja **u** on nii pikad kui täht **l**; lõpu **e** ja **i** võime kahte viisi tähendada, kuidas kuski sündsam on.

Tähtedest **e** ja **l** saame, kui neid teine teisega ja lõpu-lausahealistega ühendame, järgmised sõnad:

1. Ela ele eli elu.

Tähtede **e** ja **õ** wahel on see wahe, et **e** on kitsas, aga **õ** on pealt lai, sest ülesmineja joonekene on **e** juures enam püsti, **õ** juures aga kaldub ta enam põiki; **d** on kaks astet kõrge, ta on kahewõrs nii pikk kui **l**.

2. Õla õle õli õlu õde.

Täht **a** on nagu **e**, kuid tema esimene pool on jäme; **t** on pool astet pikem kui **d**.

Kui umbhealine sõna algusel on, siis on ta kas peenike ehk jäme, sedamööda kuidas lausahealine on; näituseks:

3. Ale tala talu tali tõde et.

Täht **ä** on nagu **õ**, kuid jämeda esimese poolega.

4. Abi äbi abe õbe eba äda läte tädi töbi taba.

Tähed **o** ja **u** on poole ringi sarnatsed, üks peenike, teine jäme; **õ** ja **ü** on kahewõrs nii laiad kui **o** ehk **u**. — Tähti **j b p** tuleb sõna algusel alt otsast hakata kirjutama.

5. Ole olu oda Otu obu lodi poti padi pada põli pale palu apu õpi lepi lõpe.

6. Oja oju aja aju poja paju lõja jõle jale jala jäta töbi.

7. Udu muda madu mõdu mõla mõte maja oma ema ame jäme jume tume lõma.

8. Üdi püti tüli lüli tüma woli walu wale wala lawa läwe tüwi lõwi.

9. Ila ilu ida idu iwa ime libe kibe kile kida kiwi wile wili wilu pilu pidu pime.

Täht **r** on **e a õ ä** ees paremal pool, aga **o u õ ü** ees pahemal pool lausahealise algust.

10. Aru ari ere kera kare kära mari äge' õgi regi raba röga rida wõru.

Täht **n** olgu sõna algusel (lausahealte ees) risti, s. o. nõnda et ta rea-joonega kõrwu käib; kuid **i** ette sünnib ta sagedaste põiki, näituseks sõnas: nimi.

11. Nina nimi nuga nõgu nõgi kena kõne suga süda säde sadu asi isa.

12. Ehe ahi ähi raha rehi rohi liha põhi tahe waha wiha kohe kõha.

Klambrate wahel on sõna (nimede) algusel seisaw **h**.

Lõpu a: ; e: ; i: ; u: .

e: u: ; l: 1. 5 5 5 5

õ: u: ; d: 2. 5 5 5 5

a: u: ; t: 3. 5 5 5 5

ä: u: ; b: 4. 4 4 4 4 5 5 5 5

o: u: ; p: 5. 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5

ö: u: ; j: 6. 4 4 4 4 5 5 5 5 5 5 5 5

u: u: ; m: 7. 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5

ü: u: ; n: 8. 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5

i: o: ; k: 9. 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5

r: o: ; g: 10. 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5

n: u: ; s: 11. 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5

h: (r) 12. 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5

Lühendused: ja: ; ei: ; mitte: ; ära: ;

wäga: ; waid: ; weel: ; läbi: ; üle: ;

nõnda: ; nii: ; aga: ; ega: ; on: ; oli: .

13. 5 5 5 ; 5 5 5 ; 5 5 5 ; 5 5 5 ; 5 5 5 ;

14. 5 5 5 5 ; 5 5 5 ; 5 5 5 5 ; 5 5 5 ; 5 5 5 ;

15. 5 5 5 5 ; 5 5 5 ; 5 5 5 ; 5 5 5 5 .

Kirjutamise ülesanne I.

Teine õpetussamm.

Jätk. Ühendatud lausahealelised.

Järgsilbid **ab eb ad at ed et aid eid** on nõnda põiki, kui tähtede üles- ja alla-käijad jooned üleüldse; **u**-healega järgsilbid on enam põiki; **i**-healega järgsilbid on üsna püsti; üksnes **a**-healega järgsilbid on jämedad. Järgsilbid **au en** on täieste risti (raajoone peal); ülespoole püüavad **in ja ir**, allapoole **un ja ur**. Järgsilpisid **ad at ed** v. võib kas alla- ehk ülespoole kirjutada, kuhu aga paremini sünnib.

1. Einad seinad seisad teised õied nõiad neiad leian leiab leiad leiate.
2. Aiad laiad waiad aiad läinud näinud käinud käime käisin käiwad.
3. Poisid koit koidu koitu kõidan kõidad kõidate loitab oiab oian.
4. Luidan luidab luidad luidate suigun suigub suigud suigute üian püiab.
5. Laewad kaewud päewad naelad naelutan naelutab kaelad paelad kaerad näe.
6. Koera jalad koerad sõed löed põetud kõetud toeta.

Punktile (**i**-tähele) anname, kui ta lausahealeliste (**a i ö**) järel allapoole on käändud, **u** tähenduse.

7. Auad lauad kausid lausa õerud õerub õerun õerute sõelad.
8. Liudad kiusud kiunub kiunud kiunute õunad põua ajad jõuab sõuan nõuad.
9. Eal ea ead tean tead teab teate siad wana ialine wiad pia niab.

Lühenduste teine rida: minu meie mille kelle sinu selle tema teie nende;

kolmas rida: mind meid mida keda sind seda teda teid neid.

Kolmas õpetussamm.

Üksikud lausahealised teises ja kolmandas heale-pikkuses; ühendatud lausahealised kahes heale-pikkuses.

Pikkuse märk seisab Eestikeeli sõnades ikka sõna algusel.

1. Eees eel eele weeer weere weert keel keele keeli meeel meele meeeli leek leegi leeki peel peele.
2. Õõõg õõõguma õõõgama õõõguda õõõgada rõõõm rõõõmu rõõõmul lõõõg lõõõgadel.
3. Saaar saare saared saart saari saarel saarele saarelt saartel raaag raaagudele.
4. Sääär sääre säärele kääärima kääärida määrime määrivad ääär ääreta.

Kui sõna **n**-tähega algab, siis ühendame **n** ja pikkuse märgid: keskmise pikkuse märk **n**-ga ühendatud õige joone, mis kahewõrs nii pikk on kui **n**; kolmanda pikkuse märki **n**-ga ühendates painutame seda joont ja hakkame teda natuke kõrgemalt kirjutama.

5. Ooog ooogu rooog roooga nooor noore nooori soow soowin.
6. Nõõõr nõõõri nõõõri sõõõk sõõõgi sõõõki õõõsel.
7. Tuus sunus puu uuled tuul tuule tuuli tuulel tuult tuulama tuulutama tuulutab.
8. Üüür üüürima üüriline üürin üürid üürib üürime üürite.
9. Iiir iire iirt riid riin riidu riüw riüwi riüwi piir piiri wiis wiisid.

Ühendatud lausahealed, kui kumbki lühike, on keskmises pikkuses, sellepärast ei ole neile pikkuse märki vaja, näituseks: **seinad**; on aga teine heal pikk, siis on ühendatud lausaheal kolmandas pikkuses, ja seda tähendame kolmanda pikkuse märgiga, näituseks: **seinade**.

10. Eiin eina eiina einu sein seinu seinad seinade Reinu Reinu.
11. Siis öie öied põis põied põiel wõim wõimata löim löimed.
12. Saii saia saia Maii Maie Maiie laii laia laia aiimama waiimama waiim waimud.
13. Käiin käime käiima käiima käiwad käiawad käüte täiis täidawad päike.
14. Oiigama oiigan oiigad oiigab oiigame oiigaw oiigawail löid löiu löidu.

15. Ööb öiid pöiid pöiad pöidadelt köiis köie köied köiisi köidab.

16. Tuim tuima tuima kuiiw kuiwa kuiwa kuiiwand kuiwalt kuiwab kuiwad kuiiwada kuiwata luid tuii.

Kas sõna algusel lausahealilise ees üksnes pikkuse märk on, või ka **s**-täht, seda wahet leiame sellest, et pikkuse märk lausahealilisega kokku puutudes terawa nurga sünnitab, **s**-tähel aga seal kohal painutus on.

17. Üiid süüd süiid süita süida süita tüütama püia müia süia.

18. Šeel nõeel sõeel wõerad nõeluma nõelume sõeeluma nõelub nõelab õeeruda.

19. Laew laewa laewa kaew kaewu kaewu waeew waewa waeewa taewad kaewama wawaline aelama nael.

20. Paeew päewa paeewa käeed käees näeen näewad näeeme paeew-päewalt käee-mees.

21. Koeer koera koera koeri poeeg poeega poeegi loee loetama loeb loeme loewad toeta.

22. Ahi köeb süsi sõeed lüsi lõeed tema on õelnud põetud.

23. Auud auad laud laud lauda laudu laut lauda lauta laul laulame laulawad auus auusaid.

24. Šuun õuna õuna õunu põud põua põunda jõud jõu jõudu nõudmine.

25. Liud liuda kiudu kiunuma kiunub kiunuda kiunute liud liuta kiusama kiusata kiusate kiuisamine.

Ühendatud lausabeali **ea** ning **ia** tähendame kirjas ikka ilma pikkuse märgita.

Järgsilpi **ail** kirjutades tuleb esite **i**-punkt walmis keerutada, siis **l**-ring; silpi **eln** kirjutades tuleb esite **l**-ring teha, siis **n**-joon.

Neljas õpetussamm.

Keskmiised ja kõwad umbhäälelised

1. Akkama tekk täkk tukk tükk wokk pakk rikkuma tekki-dega wakkades wakkadest wakkadeks wakkus akkaja.
2. Ette pott pütt kütt rott ruttu katted kätte wõtta wõttis wõtaks katteks.
3. Kapp lipp nupp tupp õppima lappina appi uppuks üppa õppides õppimist koppadesse koppadest leppimas.
4. Alles allis põlles allist põllest kallas ollus õllega willane willased.
5. Tallama tellima tulles küllus wõllas mõllama mõllaw mõllawad mõllaja pillamine.
6. Ammas emmis omme lammas ammutama ammutaja samnud sammutama kümme tammik tõmmates.
7. Ammugi sammum sammumuja sammumunine sammumised sammumistega kammumina tammmedega kummum kummumiseks tummmadel.
8. Õnnetus õnnelikult pannaal wannid wannis winnates linnas linnast õnnistus.
9. Õnn õnnne wannidest wannidelt wannidega konnna-dega winnnamistega tunnuides kannudest.

Järgsilbid **el** ja **al** ühendame eelmineja **r**-ga (**r**-silbiga) sellkombel, et esite **r** walmis kirjutame ja siis joonelt **l**-ringi tema ümber keerutame.

10. Õrred kõrred kõrres õrrel kõrrealt sarrad warred tarre-tama ärra erra ärrale.
11. Narrr narri narri tare tarre surra märrrama märrraja merre märatsema.
12. Ussid passid püssid tassid kassid kassad tossune tossu-sed tossutaja tossutamiseks.
13. Usss usside kasss kassside passideta mässsajad mässa-jatelt tosssamisega.

Tähendus. Meie teeme stenografias lausahealte kolme pikkuse astme ja umbhealte kolme kõvaduse astme wahele wahet; sedamööda on meie kirjawiis praegusest Eesti kirjawiisist õigem. — Siiski ei ole keegi, kes meie stenografiat tahab õppida ja tarwitada, mitte sunnitud, tähendatud kolme astme wahele wahet tegema. Kellel see wahetegemine mitte kerge wõi meele järele ei ole, see wõib ju täieste nõnda stenografida, kui praegu kirjutatakse; sest stenografida on igapidi hõlbus, näituseks kas: püüdis (püüdis) kasssi saani tõssta — ehk püüdis (püüdis) kassi saani tõsta.

Niisama on lugu **h**-tähega, mida meie sõna algusel kirjutamata jätame; kes aga mitte obune akatus **h** ei taha stenografida, see stenografigu hobune hakatus **h**. (Aga mis tarwis?)

Seda ei ole sugugi tarwis, et stenografija sõnu esite päriskirja kujus enesele silma ette seab ja siis weel stenografiasse nagu tõlgub; mitte! — waid stenografija peab harjuma, kuuldawaid heali (silpisi, sõnu) otseteed, s. o. ilma päriskirja peale mõtlemata, stenografias nähtawaks muutma. Seks on etteütlemise järele stenografimine iseäranis tulus harjutus.

Wiies õpetussamm.

Ühendatud umbhealelised.

(b d g p t k ühe eelmineja umbhealelisega.)

1. Sellge sullg jullge jallg wallge walgustama walgustada walgustatud walgustanud pallge.
2. Salk silk malk wätk tilk pilkama pilkaja pilkmeks kolkmek solknemas kelk.
3. Wildak sild põld wald Woldemar kuld kullda põldude põldudel.
4. Pilt wiltu kuldne muldne katnud waatnud wõtnud katsus solkneb walitsema.
5. Selts seltsides seltsima kulldsed muldtsed muldseid muldseist muldsetest.
6. Kulbid tulbad silbid nillbe üllbe allb tallb kõllbama kõllbmata kõllblik kõllblikuks kõllblikkudega.
7. Kulp tulp silp silpide silpidega silpidelt silpidest õlpsalt õlpsaste õlbustus libistanud.
8. Kimbus kimbatu tõmbi lombid tombud tõmbud tõmbama ammbad kommbed lammbad ammbaid ammbaist kommbeid.
9. Kimp temp tomp tõmp jams lammbur lammburi lammbri nummbrid kammbriid kammbritest ammbur ammbriid.
10. Wanng wangi wanngi wangis wangist anged pangid panng winng linng linguga lingust.
11. Ränk munk wanker wankri lonkur lonkru ankur ankrud ankrus ankrusse.
12. Kondid tondid undid kandiline kannd kanndis kinndad pinnd linnd unnd tunnd lunnd undile.
13. Kont tont unt anndja sunndja sunndija tunndja künndjad künndjatega.
14. Kints kants kantsel kantsli kantslid kõnts konts kondsad krants krantsid.
15. Ohkama kohkuma kohkunud põhk mõhk õhtu kõht koht leht lahti.
16. Usk lesk kask käsk priske kitkuma ootke saaatke niitke.

17. Kirbud karbid sirbid turrbad turrbuma turrbunud kurrb
kõrrbe kõrrbetest otstarrbe.
18. Kirp karp sirp kurrblik kärblane warrblane kärblased
kärpinud kärbitud kärpija.
19. Korplik korplikud korplikkude kärpsed karpse karpsele
kärpsid karpseid karpseist.
20. Ärganud wirgad arrg sirge ärrg märrg pärrg nõrr-
gunud.
21. Wirk nurk särk tark ärkama märkawad parkja kõrkjad
kõrkjatesse torkijad.
22. Tärkmed tärkme tärkmes tärkima tärkama ärkawad
jäärgmine jäärgmistest.
23. Ära karda anna mulle karrda ärdda meelega sarrd
sarrda mõrrd tarrduma.
24. Mart Märt Pärt kõrt kõrdsid kordsud kõrdsik kord-
sutama wirtsane.
25. Rohutirts kõrts wirts kortsus parts sortslane sortslased
turtsuma.
26. Ostan astun osstis asstus isstudes kosstes kosstus
kosstis.
27. Asstmed isstmed kosstma kasstma kosstnud kasstnud
kusstumisel kustutajaks.
28. Wässtrik sõsstrad mälestustest sosistustest sosista-
mistest juhtumistest.

Wiimse rea peal on neli wiimast sõna näituseks, kuidas
wiisi mitund ühesugust järgsilpi tuleb asendada.

Lühenduse „kõik“ munted: kõige kõike kõiki kõigiti
kõikide kõiges kõikides kõigest kõikidest kõigel kõiki-
del kõigeta kõikideta kõigega kõikidega j. n. e.

Kuues õpetussamm.

Ühendatud umbkeelised. (Jätk.)

1. Ahjud ahhjude ahjust ahhjudest ahjus ahhju kuhjad kuhhjade kuhhjama kuhjaga kuhjas kuhjatud kuhhjan kuhjanud.
2. Kosjad kossja mõrrsja mõrssja asjad assju osjad ossjade üsjas üsjast üssja.
3. Karjane karjatsed karjatest karjastest karjadega karjastega karrjadel karjastel karjatada karjatate karjatatud karjatanud karjatawad.
4. Walju kalju wäljas wällja wäljal wäljast seljas näljane näljatse näljatsese.
5. Kabjad kapju kappjade kabjata kappjades lupjama lubjata lubjatud lubjanud lupjaja lupjamata kubjas.
6. Lodja lotja udjata utjadega nutjad patjades padjalt wõtja katja söötjagi.
7. Ladwad latwade ridwad ritwade ritwadega lödwaks lödwalgi lötwadele waaatwad katwad katwaid tutwad.
8. Tallw talwel talweks pillw küllw külwan küllwasin küllwanud sallw salwed salwab põllw põlwest põlweni.
9. Arrw sarrw serwiti parrw karrw kõrrw korrw kurwastamine kurwastades kurwastate kurwastanud kurwastatud kurwastuses.
10. Kehhw kehwa kehhwa kahwatades kahwatanud kühhwel kühweläma ohhwer ohwerdama rahwas rahhwa rahhwaga rahhwale.
11. Rassw raswane raswased rasswama raswata raswatud raswanud kaswatada kaswataja kaswatus kaswaja kaswatanud.
12. Kellm kelmid kalmud kollm kulmud küllm külmetanud tollm illm silm silmad tolmune silmili.
13. Arm irrm irmutatud irmutanud armastatud armastanud armatsenud põrrm surrm torrmamine.
14. Lehhm lehma lehhma lehmi tahmane tahmased kühhm kohmetanud wihhm wihmane illm wihmased ilmad rihtm lõhmus.
15. Mõtlemä mõtleja mõtle mõtleb kukla auk söklad paklad kleiti klooster.
16. Mahhl mahlane mahla kask kihhlama kihlanud kihlatud kihhkonnd kihlused pihlakas.

Järgfilbid: atatud: 0; etatud: 0;
 itatud: 0; utatud: 6; atanud: ~; eta
 nud: ~; itanud: ~; utanud: ~.
 ie: 2; aie: 2; gi, ki: 1, 1.

hj: 7; khj: 7	1. 7 2 2 2 2 2 2 6 6 6 6 6 6 6 6
sj: 7; ssj: 7	2. 6 6 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2
ry: 9; rry: 9	3. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
lj: 11; llj: 11	4. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
ty: 11; pty: 11	5. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
dj: 1; ty: 1	6. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
dov: 1; tov: 1	7. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
lv: 1; llv: 1	8. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
rv: 9; rrv: 9	9. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
hvr: 7; hhvr: 7	10. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
sv: 7; ssv: 7	11. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
lv: 1; llv: 1	12. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
rv: 9; rrv: 9	13. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
hvr: 7; hhvr: 7	14. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
tl: 1; ktl: 1	15. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6
hl: 8; khl: 8	16. 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6 6

rt: 6; rrt: 6	17. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
ll: v; pl: v	18. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
gn: 2; kn: l	19. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
kn: 2; hkn: 2	20. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
rn: a; rrrn: a	21. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
sn: 2; ssn: 2	22. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
tr: 2; pr: 2	23. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
dr: 2; tr: 2	24. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
gs: 2; ks: h	25. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
rs: o; rst: o	26. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
rrs: o; rrs: o	27. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.
rsk: o; j. n. e.	28. lo lo lo lo lo lo lo lo lo.

Lühendused: ligi: 3; üles: r; ületüia: r;
 üleüldse: r; liig: 8; ilma: n; nagu: 2;
 ehk: 2; eks: 6; kord: 6; korda: o; korrald: 6;
 järel: o; järele: o; järeld: 6; pärald: 6;
 misjuguine: 2; niijuguine: 2; niifama: r;
 seefama: r; näitus: 2; näitufeks: 2;
 wähest: 8; wistift: 8.

Kirjutamine ülesanne 17.

17. Karl Kaaarel pärrlid pöörlima pöörlaja keerlema keereldes keeerlete keerehnud.
18. Piibel piibli raaamat tubli taplema koplis kaupleja kauplus ablaste rubla.
19. Laaagna mägi waaagnad waaagnate waaagnaid aknad aknast aknal pooognad Kärknas.
20. Ahne ahneste ahnitsema ahnitsejal kõhhn kõhna kõhlna kõhlnu lõhhnab lõhnaga.
21. Wirrn wirnad warrn warna warrna kirrn kirnu kirrnu karnits irrunuma turrnima.
22. Kässn käsna kässna kässnu wisna-puuu üsna usinaste.
23. Üpris kīpras tõbras sõbrad naber nabra napra näbras-tanud priius priske.
24. Ader adra atra atru odrad otre kõdrad põdrad tütar tütrede trööstima triikima.
25. Oks ogsad uks ugsed paks pagsud peksma pegsad tiksuma tigsub.
26. Põrsas warsad wärsid arstid kirstud werstad worstid Kursist.
27. Warss warrs kõrss kõrrs põrrsad wõrsst arssti arsstki arsstigi.
28. Närska kōrsstnad karsk järsku wärske pürskaja nōrs-kama.

Seitsmes õpetussamm.

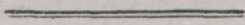
Wõerad tähed. Nimede ja wõera sõnade kirjutamine.

Nimesid, mis rea pealt wäga kaugele läheksiwad ehk kuhu pikkuse märk muidu hästi ei sünni, jautame; näituseks 1. rida: Finis-terrä, Kefal-oonia, 2. r.: Konst-antin-oopeel, 3. r.: Vati-can x.

1. Afrika Finisterrä Tarifa Fönikia Korfu Kefalonia Kefaloonia Filadelfia floora fauna.
2. Venus Varus Vesuv Vespasianus Konstantinoopel Konstantinoopoli Skandinavia Verona.
3. Vatican census Marcius kontsert concert Columbus Cook Cäsar Kalifornia veto.
4. Zeus Zion Zütürih Zoroaster Zadok Zarskoje Selo (seloo) patrizid Circe Nizza.
5. Alexander Xerxes pontifex maximus Gibraltar Genf Grodno Gootland Ganges.
6. Tarquinius Quirinus Quedlinburg Quatember Georgetown Guanahani Guadalkiwiir Quadalquivir.
7. Pyrrhus pyramidid Lydia Lysander Sydney Ceylon Guardafui Fellin.
8. Chaos Cheops Charon Achaja Bacchus Aischylus Schiller Hanna Helena Harkow Haapsalu Hamburg.
9. Khokand Bukhaara Khiiwa Indu-Kho Wilhelm Wilhelmine Markus Hans Hedwig Hesekiel David Daniel Samuel.
10. Phidias Philadelphus philosophia Philippus Rudolph Fernando Friedrich Phrygia Pharao.
11. Shakal shimpansid shah Shiiwa Dshaawa Wishnu Kashmir Slawoonia Schlemihl Syrakusa.
12. Themis Theseus Thermopylä Thessalia Thomas Efraim Ephraim Jupiter Jerusalem Juura.
13. Stoa Stephan Stawropoli Stawroopoli Stanislaus Stuttgart Strassburg Stukholm stringendo.
14. Psalm Psammenit Psantik Platon Plutarchus Ptolemäus rhetorika Pythagoras.
15. Januar Jan. Webruar Webr. Märts April Apr. Mai Juuni Jun. Juuli Jul.
16. August Aug. September Sept. Oktober Okt. Nowember Now. Detsember Dets.

- f: l 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- v: i 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- c: p 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- z: p 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- x: h 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- qu: s 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- y: e 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- ch: s 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- kv: s 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- ph: p 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- sh: v 11. 12. 13. 14. 15. 16.
- th: s 12. 13. 14. 15. 16.
- st: l 13. 14. 15. 16.
- ps: p 14. 15. 16.

Lukendus: stenografia: is.
 Kirjutamise ülesanne VII.

A. Tähed.

(Esimise filbi larmis.)

I. Laujahealelifed:

a. ükjikult:

1. lühikefed: v v v v . v v v v ;

2. kefkimifed: v v v v . v v v v ;

3. pikad: v v v v . v v v v ;

b. ühendatud:

1. kefkimifed: v v v v v v v v v v ;
v v v v v v v v v v ;

2. pikad: v v v v v v v v v v ;
v v v v v v v v v v .

II. Umbhealelifed:

a. ükjikult:

1. pehmed: o ~ - 1 2 3 4 5 6 7 ;

2. kefkimifed: o ~ - 1 2 3 4 5 6 ;

3. kõvad: o ~ - 1 2 3 4 5 6 ;

b. ühendatud:

1. kefkimifed: o o r r 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 ;

o o r r 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 ;

Kokkuvõte.**Tähed. Järgsilbid. Lühendused.****A. Tähed.**

(Esimese silbi tarwis).

I. Lausahealed:**a. üksikult:**

1. lühikesed: e a o ä i o u ö ü;
2. keskmised: ee aa õõ ää ii oo uu õõ üü;
3. pikad: eee aaa õõõ äää iii ooo uuu õõõ üüü;

b. ühendatud:

1. keskmised: ei ai oi äi oi ui öi üi ea ae äe oe oe öe
au ou iu ia;
2. pikad: eii aii öii äii öii üii öii üii aee äee öee
oee öee auu ouu iuu.

II. Umbhealed:**a. üksikult:**

1. pehmed: r s n n l m g d b h h w j;
2. keskmised: rr ss nn ll mm k t p hh;
3. kõwad: rrr sss nnn lll mmm kk tt pp;

b. ühendatud:

1. keskmised: rn rs sn hn hl rl lm hm rg gl gs mb
mbs rd rds nd ld dr dj dw ng lg lb
lbs lj lj bj bl rj rb hj sj hw sw lw rw;

2. kôwad: rrn rrs rss ssn hhn hhl rrl hhm rrm llm rrg
 rrgm rk rkm rkj ks sk rsk hk st sst sstm sstn
 rsst sstr rrd rt rts rtsl ht tk nnd nt nndj nts
 ntst lld lt llds lts lldn tj tw tl tr tr mmb mp
 mmbr nng nk nkr nks llg lk lkm kl llb lp
 lps rrb rrbl rp rps pj pl pr pr llj llj rrj hbj
 ssj hhw ssw llw rrw.

Wôerad tähed:

f v e z x qu y; (ch kh ph ph th th sh st ps).

B. Järgsilbid.

1. a e e i i u; 2. ie aie; 3. gi ki; 4. ab eb ib ub;
5. ad at ed et id it ud ut aid eid uid;
6. atad (atat) etad (etat) itad (itat) utad (utat); 7. atud
 etud itud utud; 8. atatud etatud itatud utatud;
9. ag ak eg ek ig ik (ikk) ug uk aks eks iks uks;
10. aj ej ij uj;
11. al (all) el (ell) il (ill) ul (ull) ald alt eld elt ild ilt
 uld ult ail eln;
12. am em im um; 13. an en in un; 14. and ant end
 ind und eng ing;
15. anud enud inud unud; 16. atanud etanud itanud
 utanud;
17. ar er ir ur; 18. as (ass) es (ess) is (iss) us (uss);
 19. ats ets its uts;
20. ast est ist ust aist eist uist; 21. aw ew iw uw.

D. Lühendused.

	a.	b.	d.	e.	g.	h.	i.	k.	l.	m.	n.	o.	p.	r.	s.
1.	aga	ja	küllalt	mitu	niisama	oli	pärast	sennna	seest	sia	üles	wahest	pea	pean	wõin
2.	all	j. n. e.	läbi	nagu	niisugune	on	peal	sealt	sedawiisi	siit	üleliia	waid	wõi	pead	wõid
3.	alla	jälle	liig	näitus	ning	ometi	peale	seesama	sellepärast	siis	üleüldse	wäga	kõik	peab	wõib
4.	alt	järel	missugune	näituseks	nõnda	palju	pealt	sees	seni	ummber	ümber	weel	kõige	peame	wõime
5.	ära	ju	mitte	nii	nüüd	päralt	seal	sisse	siin	üle	ütleva	wistist	kõike	peate	wõite
6.	ega	juba	kes	meie	mina	mis	need	nemad	see	sina	teie	tema	kõiki	peawad	wõiwad
7.	ehk	juure	kelle	meie	minu	mille	nende	selle	sinu	teie	tema	kõigiti	pidin	wõisin	
8.	ei	juures	keda	meid	mind	mida	neid	seda	sind	teid	teda	kõikide	pidid	wõisid	
9.	enam	juurest	kelles	meis	minus	milles	neis	selles	sinus	teis	temas	kõiges	pidi	wõis	
10.	emne	korrd	kellesse	meisse	minusse	millesse	neisse	sellesse	sinusse	teisse	temasse	kõikides	pidime	wõisime	
11.	ennem	korrrda	kellest	meist	minust	millest	neist	sellest	sinust	teist	temast	kõigest	pidite	wõisite	
12.	iaal	korrralt	kellel	meil	minul	millel	neil	sellel	sinul	teil	temal	kõikidest	pidiwad	wõisiwad	
13.	ikka	kui	kellele	meile	minule	millele	neile	sellele	sinule	teile	temale	kõigel	peaksin	wõiksin	
14.	ilma	kuida	kellelt	meilt	minult	millelt	neilt	sellelt	sinult	teilt	temalt	kõikidel	peaksid	wõiksid	
15.	inimene	kuidas	kelleta	meieta	minuta	milleta	nendeta	selleta	sinuta	teieta	temata	kõigeta	peaks	wõiks	
16.	inimesed	kuidawiisi	kellega	meiega	minuga	millega	nendega	sellega	sinuga	teiega	temaga	kõikideta	peaksime	wõiksime	
17.	ise	kuni	kelleni	meieni	minuni	milleni	nendeni	selleni	sinuni	teieni	temani	kõigege	peaksite	wõiksite	
18.	iseäranis	küll	kelleks	meieks	minuks	milleks	nendeks	selleks	sinuks	teieks	temaks	kõikidege	peaksiwad	wõiksiwad	

Lõpusõna.

„Stenografia päralt on tulewik.“ Seda arwab üks mees, kes kõige maailma aegade ja rahwaste kirja uurib. Ja meie omast kohast arwame kindlaste: Eesti stenografia päralt on Eesti tulewik. Selle stenografia õpetuse ülesseadija elab selles mõttes, et aeg saab tulema, kus neid, kes stenografida ei oska, Eestirahwa seast niisama arwa saab leida olema, kui praegusel ajal neid, kes raamatut ei oska lugeda. — Wõi kas tahame ikka peale sule otsaga mitukümmend korda edasi tagasi kaapida, et üks sõna, silp, wõi ka paljalt üks ainus heal saaks kirja pandud? See on ometi asjata takistus. Meie ajal, mill „wälkudega mõteldakse“, ei pea meie mitte „tinaga“ kirjutama. Miks ei peaks meie ja meie noorpõlw mitte õppima, mõttid kirja panema niisama ruttu, kui neid suusõnal awaldame? Tõeste, seda õppigem! Stenografiat tarwitades edeneme hariduse teel ja seega kaswatame ning kaunistame tulewikule pärandust.

Kirjutamise ülesanded.

Eestähendus. Iga õpetussammu läbi võttes kirjuta esite ikka seda ära, mis tähtede ridade peal lugeda on, siis stenografi sedasama trükikirja järele (ehk etteütlemise järele); viimaks stenografi siin seiswat (käsil olewa õpetussammu kohast) kirjutamise ülesannet ja waata raamatu lõpul seiswast stenografiast järele, kas kõik oled õieti stenografinud.

I.

A. 1. Eli õli ale ole olu üle ilu ila pilu kile talu tuli wali mõla sile süle sula sala.

2. Et õde oda udu Otu üdi idu ida pidu kida tädi tõde wõta mõte side süda nudi sadu.

3. Oja aja aju uju jagu jaga jõgi läbi kibe kubu käbi kabi naba nuga nägu nõgi suga saba.

4. Apu abe õbe õpi paku pada madu lubi karu wõru wari käre rabe aga rüpe rada rida nina.

5. Ame ema ime oma jame jume pime tüma tühi mahe wiha wiga wõsa wäga lahe lase ahi ase.

6. On oli ega ära waid weel ka tõsi tüse küsi kesa pesa sisu nõnda nii ei mitte ja.

B. *) 13. Elu ja iga; õli ei ole õlu; udu nõnda et äda; tali oli wäga wali; ei äbi ega äda; läbi muda.

*) 13., 14. ja 15. lugemise rida — stenografiast tõlgitud.

14. Ära ole üle aru kuri; ega wiga ei ole; iwa oli läbi ja läbi kibe; mitte kibe waid môru, mitte môru waid wiha.

15. Šli oli oma aga ôlu mitte; ära tule mitte ära; oja ei ole mitte jõgi; ôpi weel ja ole waga!

II.

1. Elan elab elad elate ehin ehib ehid ehite asun asub asud asute wahin wahib wahid wahite palun palub palud palute.

2. Tahan tahab tahad tahate lähen läheb lähed lähete tulen tuleb tuled tulete juhin juhib juhid juhite ihun ihub ihud ihute.

3. Küsin küsib küsid küsite köhin köhib köhid kõhite magan magab magad magate segan segab segad segate.

4. Sihin sihib sihid sihite kisun kisub kisud kisute wôidan wôidab wôidad wôidate leian leiab leiad leiate.

5. Raiun raiub raiud raiute oian oiab oiad oiate toidan toidab toidad toidate loitan loitab loitad loitate.

6. Uidan uidab uidad uidate täidan täidab täidad täidate nõiun nõiub nõiud nõiute kiunun kiunub kiunud kiunute.

7. Kõidan kõidab kõidad kõidate püian püiab püiad püiate tõusen tõuseb tõused tõusetete.

8. Lausun lausub lausud lausute ôerun ôerub ôerud ôerute ajan ajab ajad ajate peatan peatab peatad peatate.

9. Olen oled olete tean tead teab teame teate teawad põen põed põeb põeme põete põewad tuba tua tuad.

10. Kumer kumera kumerat kumerad kumerate
kumeraid kôwer kôwera kôwerat kôwerad kôwerate
kôweraid.

11. Wagur wagura wagurat wagurad wagurate
waguraid kobar kobara kobarat kobaraid pahur pahura
pahurad pahurat pahuraid.

12. Kodar kodara kodarat kodarad kodarate koda-
raid pisar pisara pisarat pisarad pisarate pisaraid.

13. Ole usin! 14. Mina usun. 15. Sina usud.
16. Tema usub. 17. Minu ahi. 18. Sinu aru. 19. Tema
ader. 20. Agarad pojad. 21. Usinad poisid. 22. Mis
see on? 23. See on ele koit. 24. Kes tema on?
25. Tema on Reinu ja minu sõber. 26. Mis sinu
nimi on? 27. Minu nimi on Jüri. 28. Need on Reiu
Reinu kalad. 29. Keda sa eile nägid? 30. Mina
nägin eile teid. 31. Teie nägite meid täna. 32. Mis
sa tahad? 33. Ma tahan lugeda. 34. Mis nemad ei
taha? 35. Nemad ei taha, et teised üle nende mägede
käiwad. 36. Meie talu orud on kenad.

III.

A. 1. Waaatama waaatame waaatawad ootama
ootame ootawad wiitma wiidame wiidawad kaaaluma
kaalume kaaluwad kaalutama.

2. Kogeldama kogeldame kogeldawad parandama
parandame parandawad pühendama pühendame pühen-
dawad.

3. Riit riida riita riid riiu riidu raaag rau
raaagu roog roa rooga roal road roogadel.

4. Uuus uued uuusi puud puie puuid maaad
maie maiid luud luie luid luuel luiele luieft.

5. Aaak aagi aaaki nõõp nõõbi nõõpi nõõbil nõõpidel nõõpidelt nõõp-nõelad.

6. Suuud suie suiid sood soie soiid teeed teie teiid waaat waadi waaati mõõõt mõõdu mõõõtu.

7. Ja ju juba palju enne nüüd enam ennem inimene nõnda nii ära siin siia seal senna see sina selle sinu seni.

8. Siit sealt seda meid mind ometi mitu mitte meie mille kelle ega aga läbi üle oli ial veel väga waid kui kuidawiisi sedawiisi.

B.*) 1. Abe on wana taadi ilu. 2. Aeeg lõpetab leina-päiwi. 3. Ea sõna sõõb wõera wäe. 4. Ega nuum-siga seda tea, mis õue-siale waeewa teeb. 5. Jõna aeegamööda! 6. Kali, ära kääri üle oma jõuu! 7. Kena kauun, inetu iwa. 8. Keel libe, meeel tige. 9. Teine talu, teine taaar. 10. Ega nimi meeest ei riku, kui mees nime ei riku. 11. Suured söömad, suured saamad. 12. Kuida küli, nõnda wili.

IV.

A. 1. Kapp kapa kappad kappade kapas kappades kapast kappadest kapal kappadel kapale kappadele kapalt kappadelt kapaga kappadega kapata kappadeta kapaks kappadeks.

2. Passs passi passsi passid passside passisid passis passsides passisse passsidesse passist passsidest passil passsidel passile passsidele passilt passsidelt passita passsideta passiga passidega.

*) Wanad-sõnad on wõetud Dr. F. J. Wiedemanni raamatust: „Aus dem inneren und äusseren Leben der Ehsten.“

3. Will willa willa willad willade willu willas
willades willal willadel willata willadeta willaga willa-
dega willaks willadeks willane.

4. Kott koti kotti kotid kottide kotta kotis kotti-
des kottidest kottidel kottidelt kotiga kottidega kotti-
deta kotiks kottideks.

5. Lukk luku lukku lukud lukkude lukkudes
lukkudesse lukkudest lukkudel lukkudele lukkudelt lukku-
dega lukkudeta lukkudeks lukkudeni.

6. Kumm kummi kummi kummid kummide
kummisid kummis kummides kummisse kummi-
desse kummist kummidest kummil kummidel kum-
mile kummidele kummilt kummidelt kummita kumm-
mideta kummiga kummidega kummiks kummideks
kummini kummideni kummimima kummimine.

7. Kann kannu kannu kannud kannude kannu-
sid kannus kannudes kannusse kannudesse kannust
kannudest kannul kannudel kannule kannudele kan-
nult kannudelt kannuta kannudeta kannuga kannu-
dega kannuks kannudeks kannuni kannudeni wann
wanni wannni õnn õnne õnnne.

8. Korrutama korrutan korrutab korrutame korru-
tawad korrutas korrutasin korrutasid korrutasime korru-
tasite korrutasiwad korrutaksin.

9. Puhastama puhastada puhastad puhastan puhas-
tab puhastame puhastate puhastawad puhastasin puhas-
tasid puhastas puhastasime puhastasite puhastasiwad
puhastaksin puhastaksid puhastaks puhastaksime puhas-
taksite puhastasiwad puhastamine.

10. Muretsema muretseda muretseu muretseu
muretseb muretsete muretsewad muretseme muretseu
mures muretseu muretseu muretseu muretseu muretseu
muretseu muretseu muretseu muretseu muretseu muretseu

seksime muretseksite muretseksiwad muretseja muretsemine muretsemised murelik mureline murega mureta mure.

B. 1. Aeg wõidab wiimaks waenu. 2. Ametmees ajuti rikas, kaupmees korrati rikas, põllumees põline rikas. 3. Aukujad koerad ei ammusta. 4. Kes enne koitu kobistab, see warem leiwameheks saab. 5. Kogujal pilllaja kannul. 6. Kus puud raiutakse, sennna laastud pudenewad. 7. Saiia süiakse isuta, õlut juuakse januta. 8. Waeew teeb wanaks ja mure mustaks. 9. Iga punane mari ei ole mitte maasikas. 10. Inimene läheb wanemaks, tõbi nooremaks. 11. Kauugelt kägu kuulus. 12. Mis ühele õiige, on teisele paras. 13. Tee tööd töö ajal ja aja juttu jutu ajal. 14. Ametmees leiab igas paigas oma leiiba. 15. Lubaja ea mees, kinnipidaja weel parem. 16. Ei kahe pere koer elades süüia saaa. 17. Abi aiast, wari wõrgust. 18. Aeg annab ead nõuu. 19. Äda puiss, äda maiss. 20. Akka enne õppima, kui lähed õpetama. 21. All pea kisub aua poole. 22. Anid lähewad, allad käiwad, luigid lähewad, lumi tuleb. 23. Anna obusele süüia, kui tahad sõita. 24. Ea mees lööb, erits kokutab. 25. Ega Liisa Liisut ei tunne. 26. Ei tohi kedagi enne kiita, kui külimit soola ühes kooos on ära söödud. 27. Kes kannatab, see kaua elab. 28. Kes koera ei sööda, see sööda warast. 29. Kes ühes kohas mees, see ka mees teises kohas. 30. Kes õiigust laidab, see teutab ise ennast, kes ülekohtu laidab, see teeb õiigust. 31. Kodu-kooruke parem kui wõii-leiib wõeerusel. 32. Aeg läheb päew-päewalt kibedamaks. 33. Aeg on õnne asutaja. 34. Äbi rääkida, waeew wait olles. 35. Parema leiwa-kooruke kodu närida, kui saiia süüia wõeera juures. 36. Lõuke tooob lõuune sooja, pääsuke päewa sooja, õöpik tooob õõ sooja.

V.

A. 1. Mäletada mäletate; 2. meelitada meelitate; 3. koolitad koolitate; 4. waletad waletate; 5. pajatad pajatate; 6. ehitad ehitate; 7. pesitad pesitate; 8. wõerutad wõerutate; 9. kihutad kihutate; 10. maigutad maigutate; 11. lahutad lahutate; 12. ällitada ällitate; 13. pillutad pillutate; 14. pilutad pilutate; 15. sillutada sillutate; 16. rõõmustama rõõmustada; 17. wihastama wihastada wihastatud wihastanud; 18. kolistama kolistada kolistanud kolistatud; 19. kallistama kallistada kallistatud kallistanud; 20. oolitseda oolitsete oolitsatud oolitsenud; 21. kahetseda kahetsete kahetsatud kahetsenud; 22. septseda septsete septsatud septsenud; 23. käratseda käratsete käratsatud käratsenud; 24. pühitseda pühitsete pühitsatud pühitsenud.

B. 1. Aeg jahutab tuska ja kustutab wiha-tuju. 2. Amet ei teuta meeest, kui mees ametit ei teuta. 3. Anna pill ullu kätte, ulll ajab pilli lõhki. 4. Arrgus ajab jänese pakku. 5. Äda koolitab mehe targaks. 6. Ega arrg koeer nahka ei müii. 7. Ega ead ühelt pooolt ei tule, kui teine ead wastu ei tee. 8. Ei ole kõik mesi, mis tilgub, ega kõik tuli, mis walgub. 9. Ei saaa keegi kõikide tahtmist. 10. Ei wirgal puuudu tööd ega laisal aeega. 11. Aiigus söödab küll, aga ei lihuta. 12. Ega kõik päewad ep ole saama-päewad, aga kõik on sööma-päewad. 13. Igal pool on ea, aga kodu kõige parem. 14. Aita ise ennast, siis aitab ka Jumal. 15. Ei tööõ enne lõpe, kui kaks kätt rinndade peale saawad. 16. Allb kaup aiseb. 17. Äbenemine ei teuta tütarlasst. 18. Äiist lastest saawad aed mehed. 19. Ära kiida enne õhtut päeewa. 20. Ea külll teha, aga kuri wastata. 21. Ei ta ole nii uteke, kui ta näust paistab. 22. Ei tõbi nii usinaste küllest ära lähe, kui ta küllge tuleb. 23. Enndine

ei aita, kui praegune ei kõllba. 24. Iga mees teab, kus tall kinng pigistab. 25. Ei sina wõi teada, mis minul tua peal on, ei mina tea, mis sinu südames on. 26. Jämeda pakule jäme tallb. 27. Jullgus tõstab, jullgus tapab. 28. Jumal ooletumat ei aita ega laiska ei toida. 29. Karu nahka ei pea enne ära müüdama, kui karu käes on. 30. Kaua tehtud kaunikene, pea tehtud pilla palla. 31. Käsi peseb kätt, siis saawad mõlemad puhtaks. 32. Keda õpetus juhatab, seda nuhtlus ei sunni. 33. Kellel lai suu, sellel peab ka lai sellg olema. 34. Kes kassi saba tõstab, kui ta ise ei tõsta. 35. Kes kõrrgesse ronib, see sügawasse kukub. 36. Kewade paneb puud puhkema. 37. Kingitud obuse ammbaid ei wõi mitte lugeda. 38. Kõik ei ole tuiid, kes lenndawad, ega ööpikud, kes laulawad. 39. Kui tuleb murrd muile puile, siis tuleb ka katk kadakaile. 40. Laastu-tuli ja laenu-leiib ei kesta pikale. 41. Magaja osa pannakse paigale, tõrkuja osa süiakse ära. 42. Mida mustemad käeed, seda wallgem leiib. 43. Ära keeda mune ära, mis kana weel ep ole munenud. 44. Mis kauniste õitseb, see ruttu närtsib. 45. Mis süda wihkab, seda sillm ei ihka. 46. Obust sööda kui wennda ja kõida kui warast. 47. Raha teenida on kerrgem, kui raha oida ja õiigel wiisil pruukida. 48. Rikkast perest osta obune, waeesest wallast wõta naene. 49. Sõeeludes saab wili sellgemaks. 50. Suuu teeb suure linna, käeed ei kärpse pesagi. 51. Ühe oobiga ei lanng puu ega ühest palgist ei ehitada oonet. 52. Warane linnd pühib nokka, iline siputab siiwu. 53. Wõllg on wõera oma. 54. Keeletu peab wedama, mis meeletu peale paneb. 55. Parem on sõna ammaste taga kui keele peal. 56. Kala ei ela iial kuiwikul. 57. Jumal ei jäta ead tööd iial tasumata. 58. Kuida kannd, nõnda kasu, kuida männ, nõnda wõsu. 59. Kusst tuul, sealt meel. 60. Mehi ei pea mitte loetama, waiid kaalutama.

VI.

A. 1. Äratatud äratanud sirutatud sirutanud
niisutatud niisutanud mäletatud mäletanud wôerutatud
wôerutan.

2. Maigutatud maigutanud sillutatud sillutanud
asutatud asutanud soowitatud soowitanud juhatatud juha-
tad juhatanud.

3. Kujud kujuta kujutad kujutada kujutate kju-
tades kujutatakse kujutatud kujutan kujutasin kujutaksin
kujutame kujutamine kujutused kujutanud.

4. Ellitama ellita ellitad ellitada ellitate ellita-
takse ellitatud ellitades ellitaksin ellitaksime ellitan
ellitasin ellitamine ellitanud.

5. Kôrrweda kôrweta kôrwetama kôrrwema kôr-
wetad kôrrwed kôrwetate kôrrwete kôrrwen kôrwetan
kôrrweksin kôrwetaksin kôrwetatud kôrrwenud kôr-
wetanud.

6. Pilla pilluta pillama pillutama pillata pillu-
tada pillaja pillutaja pillatud pillutatud pillutatakse
pillatakse pillutanud

7. Meelita meelitama meelitad meelitada meeli-
tades meelitate meelitatud meelitan meelitas meelitaksin
meelitamiseks meelitanud.

8. Wastudada wastutate wastutaja wastutajaga
wastutajaks wastutatud wastutades wastutan watanud
wastutanud.

B. 1. Abe kaswab kiirem kui aru. 2. Aeeg
kaswatab aawad aga jätab armid. 3. Aeeg aitab arss-
tida. 4. Aeeg aitab konna mättale ja kehwa palukesele.
5. Aeega-möööda asjad käiwad. 6. Aegutaja kassi
suhu ei joogse mitte iired. 7. Ahi ahne, pada nõiid.

8. Ahhju tehakse sooja pärast tупpa. 9. Ahhne kõht ei saa iial täiis. 10. Aitaks Jumal andjaks aga mitte otsijaks (otsjaks). 11. Asjata ei saa assja ajada. 12. Ega tark taewast ei ole tulnud. 13. Anna labsele arrmu ja irrmu. 14. Arjutus tooob arrjumist. 15. Ei see koeer ammusta, kes alati augub. 16. Mine sauna wihata ehk linnna rahata. 17. Aeeg õpetab ehk albi targemaks. 18. Ead mäletatakse eaga, kurrja kurjaga. 19. Ega koeera siiis ei söödeta, kui unt karjas on. 20. Ema süda on ikka pehmem kui isal. 21. Abielu rahwas on teine teisele abiks loodud, ei mitte teine teisele orjaks pandud. 22. Aeeg kübsetab assju. 23. Ahju rooop naerab seni kaua tuld, kuni ta ise koguni põlend on. 24. Ait täiis aganaid, sallw täiis sammlaid. 25. Aja koeer undi-karrja, seal ta läheb kiskujaks. 26. Akka kana ees kummardama, siiis üppab kana kukla peale. 27. Ahhnus ajab auku. 28. Anndja tüdib, millal saaja tüdib. 29. Anna aeega armule, siiis ei sattu kurjale. 30. Anna ikka orjale, siiis ori annab ka karjale. 31. Arrm mõjub enam kui irrm. 32. Armastus sünnitab armastust. 33. Arwemaste waeesel labssel pallged punased, kui silmad pisaras. 34. Auus silma ees, kellm selja taga. 35. Ära arrwa koeera karwast, waiid ammbaist. 36. Ära arrwa piigat pallgest, waiid wiisist. 37. Ära kiida enne õlut, kui ta täieste seiisnud ja sellginud on. 38. Ära kiida silda enne kui koormaga üle saiid. 39. Ära kiitle ega oople enne kui sa üle oja saanud. 40. Ea laps kaswab widsata. 41. Ea laps, kes ässti tandsib, parem laps, kes paigal seisab. 42. Eal labssel mitu nime. 43. Ega amet leiiba ei küsi, ega sepist seljas ei kanta. 44. Ega ema-wits labsele liiga ei tee. 45. Ega kiwi kunagi ühe poolega ei jahwata. 46. Ega mări maha lannges, enne kui ta kübseks saanud. 47. Ega putru nii palawalt sööda, kui keedetakse. 48. Ega ronk rongas sillma peast ei noki. 49. Ega undist karja-

koeera ei saa. 50. Ega ühe ärja seljast kaht nahka ei saa. 51. Küsija suuu peale ei lööda, aga wõtja käe peale lüüakse. 52. Ega naene naljalt teisst lähe kiitma. 53. Ei oma sillm peta. 54. Ei sellge sillm ei peta, aga tahmane tüsssab. 55. Ei puuu lanng e ühe laastuga. 56. Ei see koeer jänest koju tooo, keda wägisi metsa wiiakse. 57. Wiletsus ei üia tulles, aga ta üiab minnnes. 58. Ep ole iga korrd suuurt tulld, kui suur suits tõuseb. 59. Erits kiidab ennast, õiige mees teisst. 60. Ette kartmine on parem, kui taga kahetsemine. 61. Esiotsa ikka petja tark, pärast see kes petta saanud. 62. Iialgi ei ole ükski nii õnnelik ega õnnetu kui ta ise arrwab. 63. Igal nõmmel ise nimi, igal marjal ise magu. 64. Ilma-tark teistele, oskamata enesele. 65. Inimene odsib kus parem, kala kus sügawam. 66. Inimene mõtleb seda, aga Jumal teeb teisiti. 67. Jallg seinä peale ja ammbad warrna. 68. Jumala kiwid jahwatawad pikalt, aga wäga peenikeste. 69. Kadetus kautab kalad merest, wihadus wilja wäljalt. 70. Kaeewaja ärrg kautab mõne korra sarwe peast. 71. Kaks leee-kuningat ei mahu ühe katuse alla. 72. Kala püütakse mõrraga, tütarlaps kihhladega. 73. Kass küüneta ja naene nõelata ei saa läbi. 74. Laeen on igakorrd lausa wõllg. 75. Kana muneb nokast, lehm lübsab suust. 76. Kasste jälgilt künndis juba mõnigi mees kullda. 77. Kehwast suwest kaswab lahja sügise. 78. Kelle jallg astub, selle suuu madsub. 79. Kes adra läbi tahab rikkaks saaada, see pangu ise kätt küllge. 80. Kes ei tee sillmi lahti, peab kukru lahti tegema. 81. Kes irmuta kaswab, see auuta elab. 82. Kes kõik nõmmed nõtkub, see kõik marjad maidseb. 83. Kes kõneleb, see külwab, kes kuuleb, see lõikab. 84. Kes oonet ei ehitanud, see arrwab seinad maaast kasswama. 85. Kes palju laeenab, see pea leiinab. 86. Kes tuult külwab, see torrmi lõikab. 87. Kes waeest lasst warrule kudsub,

ehk puu-jallga pullma. 88. Kewade kudsub adrad
 põllule ja linnud laulule. 89. Koeer eidab karrwa, ei
 eida kommbeid. 90. Koit õues, kott kaelas; wallge
 õues, wagu taga; pime õues, piits pihus. 91. Kõik
 ei ole kuld, mis iilgab, ega kõik mitte karud, mis
 karwased. 92. Kuuw aasta on ahtra lehma eest,
 märrg aasta jätab üsna ilma. 93. Kus wilja wihud
 puuduwad, seal rabatakse õllgi. 94. Laenaja on
 sõber, aga tagasi-nõudja on waenlane. 95. Laiskus
 ja ooletus on kehhwuse wennad. 96. Laiskus käiib pikka-
 misi ees, kehhwus tuleb kärmeste järele. 97. Label
 walutab sõrme ots, emal walutab süda. 98. Labsest
 kaswab iljemini jälle labse wanem. 99. Märjal maaal
 ep ole wihhma tarwis. 100. Meees ei jõua üheksa
 obusega nii palju sisse tuua, kui naene ühe põllega
 wälja wiiib. 101. Mine adrata küündma ehk noodata
 kala püüdma. 102. Mitmed pead, mitmed mõtted.
 103. Mitmed käeed, mitmed tööd. 104. Õnnetus ei
 sõida kellaga ega wiletsus wilega. 105. Õnnis, keda
 suuul õpetatakse, wilets waene, keda widsaga kaswa-
 tatakse. 106. Parem oma ema wits, kui wõeera-ema
 wõii-leiib. 107. Pisuke mätas lööb wahest enne
 koorma ümber kui suur. 108. Rassw petab iire
 lõksu. 109. Rublane nimi, kopikane amet. 110. Wask
 on waese kuld, tina kehwa õbe. 111. Liikuw wesi
 läheb sellgemaks, seiisaw wesi alwemaks ja aiiisema.
 112. Sarwest ärrga siutakse, sõnast meeesta sõlmitakse.
 113. Sia-kaup ei kotis sünni, mõrrsjä kaup ei ugse
 taga. 114. Tahad sa üht sõpra kautada, siis laena
 temale raha. 115. Tütarlaps ilma tööta on kui tee-
 käiija ilma wööta. 116. Üheksa mehe jõuud ja ühe
 mehe nõuu on üks. 117. Tüdrukuna tui, naesena
 nui. 118. Tühja sõime kallal lähewad obused riidu.
 119. Töö ei äbista kedagi, waiid auustab kõiki.
 120. Töö õpetab tegijat ja katsudes kaswab rammu.

Ühe weetilga elukäik.

(C. R. Jakobson, Kooli lug. raam. I., nr. 135.)

1. Suure mere rüpes tantsisivad päikese paisstel kni rõõmsad labsed tuhanded weiksed weetilgad ja laskiswad ennast tuulest kiigutada. Üks neist oli iseäranis üleannetu ja püüdis ikka kõige kõrrgemale karata. Kui ta üles waadas taeewa poole, kes kui teine meri ülewal kõrrgel seisis ja kelle küljes päikene ümber jalutas, siis tuli temal kannge igatsemine, ka üles tõusta, et ta seal sinises õhus üumber wõiks rännata ja ülewalt maa peale maha waadata. Wiimaks palus ta päikest, et see teda üles tõmbaks. Päike saatis ka kohe omad kiiired alla, ja et weetilgal seldsimehi pika reisi peal ei puuduks, wõtsiwad need ka weel suure ulga teisi tilkasi kaaasa.

2. Nägemataks wee auruks ümber muudetud, tõuusiwad weetilgad ütlemata kõrrgele ja sõitsiwad seal õhumeres ümber, lahkest tnule-oost juhatatud. Nende sillm nägi ülewalt ütlemata palju uusi assju. Wilja-põllud, medsad, külad ja linnad, need kõik oliwad neil enne tunnadmata olnud. Siin nägiwad nad üht talupoeega, kes oma põlldu künndis, seal üht ratsameest, kes tulise obuse seljas ümber kihutas; siin oiidis karjane oma prisket karrja, seal lenndasiwad ja lauulsiwad linnud rõõmsaste puude peal. Omas suures rõõmus ei pannud nad sugugi tähele, et päike ikka rohkem ja rohkem oli madalale läinud. Šhk läks jahedaks ja meie weetilk ei teadnud nüüüd, kuhu ööö-korteri eita. Seal wõttis ta nõnuks, maa peale minna, liugles alla ja üks lahke roosi-lilll tegi temale oma ugse lahti.

3. Ommiku koidu-punast üles äratatud isstus weetilk roosilille serwa peale ja palus ülestõnuuswat päikest: „Wõta minnd jälle oma juure ja lase minnd

kaugele üle maa reisisida!“ See sündis ka. Kui aga päew pärast liig palawaks läks, siis lõppis weetilga jõuud ära ja ta soowis jälle oma ema see on suure mere rüpes olla. Ja waaata, kannges tuul tõusis, kes weetilgad kokku ajas, et neist paks pillw sai; nemad isegi ei teadnud, kuidas see sündis, aga pea oliwad nad suured nähtawad weetilgad ja joooksiwad üks teise järele maa peale maha. Küll see kohises ja lohises.; inimesed aga ütlesiwad: Wihhma sadab. Meie weetilk sadas ühe mäe otsa; tuhat nellja üpas ta sealt alla, teised taga järele, just kui soldatid oma kinndrali taga; pea oli neiid nii palju koos, et neist weike wahutaw jõgi sai. Tükk aega oliwad nad nõnda ühes koos joooksnud, seal kuuulsiwad nad suurt kohinat ja nägiwad üht maja, mille ees wallge tolmune mees seiisis ning jahu kottisi wankri peale ladus. Maja kõrwal joooksis suur ratas ümber ringi, millest jõgi üle woolas. Ka meie weetilk pidi sealt üle karrgama ja arwas ju, et tema seal wistist (wisst) oma elu saaks kautama, aga siiski läks kõik ässti mööda. Nüüd joooksis ta jälle edasi ja jõuudis wiimati ühte tiiki; sealt tõstis teda üks ilus neitsi kopaga wällja ning kallas ta siis oma wallge pleekiwa kannga peale. Ju oli ta jõuud nõrkemas, siis anti temale päikesest uueste tiivad, et ta edasi wõis reisisida.

4. Seekorrd wiis teda tuule õhk põhja poole; kui ta seal oma seldsimeestega külma üle kaeebas, sai ta korraga ilusa kasuka selga: ta muudeti weikeks wallgeks täheks ümber, kes pikkamisi maa peale maha lannges; rahwas aga ütles: Lunnd sadab. Kui kaitsew waip katsiwad nüüd jäetanud weetilgad pool aastat maa-pinnda, kuni neid kewadine päike unest äratas ja nad oma ilusa wallge kasuka seljast maha wiskasiwad. Mööda põllu-peenart rännasiwad nad siis jõkke, kus neil see suur õnn oli, aurulaewu

kanda ja neiid suure mereni saaata. Siin sai meie weetilk jälle oma wendade ja ôdedega kokku ja rääkis neile, mis tema oma pika reisi peal näinud ja kuulnud. Kui sa aga korrd mere kalldale juhtud ja seal ilusal suwe ôhtul kõnnid, siis kuuled seal tasast sosistamist ja salaja kohinat. Waaata, see ei ole muud kui weetilgad, kes teine teisele imeassju räägiwad, mis nad oma pika reisi peal näinud. Siis mõtle ka selle peale, et sinu Isa taewas, kes kõik tilgad on lugenud ja neiid kaidseb ja saadab, ka sinnd juhatab läbi maailma mitmesuguste teeradade igawese elu merrde.

Kuidas Kalewipoeeg üles kasswis.

(Kalewip. II., 622—754.)

1. Lesel' leina lepituseks,
Pisarate pühkijaksa,
Kurwastuse kergitajaks
Kasswis kallis pojukene.
Poeega imes armu-piiima
Eide rinnal rohkeesta,
Imes elldus-allikalta
Wõimuwetta, wenitawat,
Karastawat kaswu-märrga.
2. Mõistke, mõistke, mehed noored,
Arrwage, poisid, awarad,
Teadanege, naesed, targad,
Kes-see magab kätkiessa,
Kes-see mähkme mässitusel
Kiuste suuula kiljatamas!
3. See'p see lese leinapoeega,
Isata kasswaw idukene,
Keda tuuled toetawad,
Wihme weered wenitawad,

Kasste aurud karastawad,
Udupilwed paisutawad.

4. Eit aga tallas kätki jallga,

Tallas kätki kiikuwale,
Wilistas laulu wäetile
Suikumise soowituseks.

Poeega puhus nutupilli,

Lôikas kisa lusti pärast,

Karrjus kuuuda, karrjus kaksi,

Nuttis ôhtust ommikuni,

Et ei lõppend tuli tuasta,

Säde ei sāngi sambasta.

Eit läks abi otsimaie,

Otsis labse lausujaida,

Noore nutu-wöttijaida,

Poja suuude sullgujaida,

Kisa kinnipanijaida.

5. Kui sai otsa kisakuuuda,

Nutu-nädalate aega:

Lôhkus poeega mähkme linad,

Kiskus puruks mähkme paelad,

Lôhkus katki kätki laud,

Peaasis kätkest põrandale,

Käpakille ränndamaie,

Roomas kuuu, roomas kaksi,

Kolmandal ju kõnndimaies,

Jallge jõuudu kaswatamas.

6. Poeega imes armupiima

Eide rinnal rohkeesta,

Kasswis leina lepitajaks,

Kurwastuse kustutajaks,

Pisarate pühkijaks.

7. Eit oli poeega imetanud

Armukaisus aastat kollme,

Enne kui rinnalt wôerutas,
 Poeega wenis poisikeseks,
 Kasswis Kalewide pojaks,
 Tôutas ettetâhendusi,
 Kadund isa kuulutusi
 Igas tükis ilmutada;
 Püiidis jôuudu iga pæewa,
 Keha kanngust kosutada.

8. Kalewide kallim poeega,
 Linnda leina lepitaja,
 Kasswis karjapoisiliseks,
 Kosus künnimeheliseks,
 Tôuuisis tamme tugewuseks,
 Tôutas ettetâhendusi
 Igat tükis ilmutada;
 Püiidis jôuudu iga pæewa,
 Keha kanngust kosutada.
 Männgis kurnni murudela,
 Wiskas ratast wainuela;
 Pani kurnid allla ôuue
 Kahhte paika unikusse,
 Paiskas kaakil pealta ôue
 Kurnnisisida kôikumaie,
 Saatis kurnid sôudemaie,
 Üle wainu weereremaie,
 Läbi kopli lenndamaie.
 Kurnid lenndsids kauuge-ele,
 Puistasiwad pilla pilla
 Mõõda metsi, mägesida,
 Mõõda laiia lagedaida —
 Mõned lanng'sid laenettesse.

9. Kurnnisisida mõnes kohas
 Täna pæewal nähtawalla:
 Ühetasa ümmargused,
 Pikergused kalju pakud —

- Neitsikiwi nime alla:
Need ap Kalewide kurnid.
10. Kalewide noorem poeega
Laskis lingu silmuksesta
Kiwisida lenndamaie;
Looopis mere pinnal lutsu,
Korjas kalldalt ludsu kiwa,
Pae murrust parajaida:
Mis ehk jallga laiusela,
Kollme jallga pikkusela,
Paaari tolli paksusela.
Ludsukiwid lenndasiwad
Laente pinnal lustiliste
Rohkem werssta kauugusele
Seni kui kiwi sôuudemas,
Kaswatas Kalewi poeega,
Tammme kôrrge kallda peale.
11. Kalewide noorem poeega
Männgis eide ôue alla,
Kitkus noori kuuskeseida
Sirrgel kaswul kasskesida,
Juurikuga tükis maaasta:
Neist tegi Saksa saanikesi,
Kenu kassi märsikesi.
12. Aasta sammud asstusiwad
Rutust' aja radadele,
Kiiirel teeedel kauugemale,
Aastad sôuudsid eide ärmul
Poisikese paadikese
Noore mehe mere peale.
Kalewide noorem kaswu
Kasswis mehena kôrrguseks,
Wenis wennde wääriliseks,
Sirrgus isa suuuruseksa.

13. Nõnda kasswis eide õues,
 Lese Linnda leina põlwes,
 Kullerkupu õiilme ilul,
 Taara tamme tugewusel,
 Wiimne Kalewide wõsu,
 Kasswis kaljuks kinndlusel,
 Tõuuisis wenndadest targemaks;
 Tõutas ettetähendusi
 Kadund isa kuulutusi
 Igas tükis ilmutada.

VII.

Greeka rahhwa usk ja jumalad.

(J. Bergmann, Ajalugu I, § 16.)

1. Greeka rahhwa luulerikas waiim kodus oma mõtted ja arrwamised jumalatest ja nende eluasemest taewast kenaks kaanngaks ning löii oma usuõpetuse lõbusaks looks, mis Homeruse ja Hesioduse laaulude läbi igale Greeklasele tutwaks ning omaks sai. Selle õpetuse järele ep olnud maailm mitte loodud, waiid ise-enesest aegade joogsul saanud. Sest allgusest oli Chaos, üks pime, must määratu tomp, olemas, kõik tühi, kõik paljas, aina pimedus sügawuse peal. Seal tekkis maa keskpaika, taewas tema üle, põrrgu tema alla. Maa ja taewa pojad ning tütreid oliwad titanid ehk looduswäeed, kelle seast Kronos ehk aeg kuningaks sai ning kaua kulldsel ajal walitses. Aga et ta oma kollm tütart, Hera, Hestia ja Demetra, ning kaks poega, Hadese ning Poseidoni ära oli neelnud, sest et neilt oma

walitsusele äda ja otsa kartis, akkas noorem poeeg Zeus ehk aru, kes ema kawaluse läbi isa kurgust oli peasnud, temale wassta ninng sai suure sõja järele oma waimuwäega torestest wõimudest jagu, kukutas nad alla põrrgu ehk Tartarusse ninng wõttis ise walitsuskepi kätte. Kuid mitte ei unustanud ta wendade õiigust, keda Kronos enne lannemist elawalt oli wälja süllitanud, waiid jautas riigi kollme osasse: ise ta wõttis taewa, Hadesele andis ta põrrgu, Poseidonile jättis ta mere. Maa oli ühetasa kõikide päralt. Kõikide kuningas aga oli Zeus.

2. Taewast ehk jumalate eluaset arwati Olympuse mäe arjal olewat, mis üle pillwede ulatas, ja mis tuuult ega torrmi, wiletsust ega wihhma ei tunnud, waiid kus alaline kewadine ilu walitses, igawene iilgaw päike lahkel pallgel säras ninng wallgust andis; alles pärast, kui aru selgis, tõsteti taewas kõrrgelle ning loeti Olympust taewa-mäeks. Siiin oli ülema jumala Zeuse auujärrg, siiin tema abiliste, teiste 11 ülema jumala isstmed ja ulga alamate jumalate asemed. Siiin nad sõiwad kadumata rooga, mida ambrosiaks üiti, ninng jõiwad jumalikkujooki, mida nektariks kudsuti. Siiin nad elasiwad õnnelikku elu: ei nad tunnud äda ega olnud neil surrma ega irrmu karta, waiid — nõnda laulawad laulikud — alaline rõõmupäike iilgas ja säras õnne õntsatelle.

3. Olympuse 12 ülemat jumalat, nagu neiid pärastisel päiivil auustati, oliwad: 1) Zeus ehk Jupiter, Kronose ja Rhea poeeg, jumalate ja inimeste isa, taewa ninng maa kuningas; wälk oli ta paremas käees ninng pikse nool ta põlwe peal, kotkas tema jallge ees, kui ta oma uhkel auujärrjel isstus. 2. Hera ehk Juno, Zeuse õde ja abikaasa, taewa perenaene,

abielu ja kasinuse ning puhtuse jumal, tema käskjalg oli Iris ehk wikerkaaar. 3. Poseidon ehk Neptunus, Zeuse wend, merewalitseja ning kuningas; mere all oli tema tore kuninglik oone, kus ta alamad, merewanad ja näkineid, teda teeniswad; maruwankril sõitis ta, suur wästar käes, üle laenete ja mattis mere põhhja, keda ta ei sallinud. 4. Pallas Athene ehk Minerva, tarkuse ja teaduse, kunsti ja osawuse, ka sõja jumal. 5. Apollon ehk Phöbus, Zeuse poeg, ettekuulutuse, luulde, laulu, õnne ja päikese jumal; tema kaaas käiwad 9 noort neiidu, kelle üleüldine nimi Musad on, kes lauldes luuletajale luulet ilmutawad ja kõrrwa kuulutawad. 6. Artemis ehk Diana, Apolloni kaksikõde, kuu ning jahi jumal, ka kasinuse ning puhtuse kaitsja. 7. Ares ehk Mars, Zeuse poeg, sõja ning waenu jumal, jullguse ja südiduse jagaja; tema kaaas käiis Eris ehk riid. 8. Hephaistus ehk Vulkanus, Arese wend, lonkur tule ja wase ning raua jumal. 9. Aphrodite ehk Venus, Zeuse tütar, Vulkanuse abikaasa, ilu ning lõbu ja armu ning armastuse jumal; tema kaaas käiwad lõbuloojad Gratiad ja armunoolaskja Eros ehk Amor. 10. Hermes ehk Merkurius, Zeuse poeg, kõne ja kawaluse, agaruse ja kauba jumal; ka jumalate käskjalg ning inngede Hadesse toimetaja. 11. Hestia ehk Vesta, Zeuse õde, koduse koja ning kollde, õnne ja lahkuse, riigi ja korra jumal; tema auuks põles leel alati tuli. 12. Themis, õiiguse ja seaduse jumal.

4. Peale ülemate jumalate oli Greeka rahhwal ka ulk alamaid jumalaid, kelle arrw wiimaks nii suureks kasswis, et igas järwes, jões ehk ojas, igas puus ja igal mäel üht jumalat arwati olewat. Peale nende, keda ülemate kaaas sai nimetatud, on tähtsamad:

Nemesis ehk kättetasumise wägi, Ate ehk sõgedaks-tegija ja Äolus ehk tuule jumal. Ka wõeerailt maiilt wõtswad nemad wõeeraid jumalaid isamaa jumalate ulka wasta. Nende seast on kõige kuulsam wiina jumal Dionysos ehk Bakchus.

5 Inged läksiwad pärast surrma allla Hadesse ehk Hadese riiki. See oli suur pime kole paik nii sügawas maa all, kui taewas maa üle kõrrges on. Kõige jäledam ja koledam koht warjuriigis oli Tartarus ehk põrrgu, kuhu kurjad inged piina-pihtide waele saadeti. Tema rajaks oli suur Loidu jõgi, mis tõrwast ja tulest leekis. Rahulisem ja rõõmutawam oli eade inngede eluase ehk ElySION, kus kõik waeew ja walu ununud, waikus ja rahu walitsemas oli.

13. S u r ! 14. 7 u n . 15. r u s . 16. l u s . 17. 7 2 . 18. r e .
 19. l i f . 20. 8 8 p . 21. u r p u s . 22. h r u ? 23. r u s l l .
 24. h l u ? 25. l u e r) 7 2 . 26. h r 7 u ? 27. 7 7 u j u .
 28. \ u e e r l . 29. h r d e g ? 30. 7 2 e d l . 31. l e g
 v l u . 32. h r l g ? 33. 7 2 l g . 34. h \ l g ? 35. \ l g ,
 l u s r \ e g l g . 36. 2 l u s l g .

III.

A. 1. *[Handwritten symbols]*
 2. *[Handwritten symbols]*
 3. *[Handwritten symbols]*
 4. *[Handwritten symbols]*
 5. *[Handwritten symbols]*
 6. *[Handwritten symbols]*
 7. *[Handwritten symbols]*
 8. *[Handwritten symbols]*

B. 1. y u h l r . 2. u s y u p p . 3. u r r y t o t u .
 4. 1 - y u r h o r u s l y . 5. p o u s l . 6. l u
 l o p 2 p ! 7. h l u , 2 l . 8. l y , 2 l g . 9. h l h l o .
 10. p 7 2 l . d . l a 2 . d . 11. u b y , u b y . 12.

V C , 5 .

1. *u u*. 2. *u u*. 3. *u u*. 4. *u u*. 5. *u u*. 6. *u u*. 7. *u u*.
 8. *u u*. 9. *u u*. 10. *u u*. 11. *u u*. 12. *u u*. 13. *u u*.
 14. *u u*. 15. *u u*. 16. *u u*. 17. *u u*. 18. *u u*.
 19. *u u*. 20. *u u*. 21. *u u*. 22. *u u*. 23. *u u*.
 24. *u u*. 25. *u u*. 26. *u u*. 27. *u u*.
 28. *u u*. 29. *u u*. 30. *u u*. 31. *u u*. 32. *u u*.
 33. *u u*. 34. *u u*. 35. *u u*. 36. *u u*.
 37. *u u*. 38. *u u*. 39. *u u*. 40. *u u*.
 41. *u u*. 42. *u u*. 43. *u u*. 44. *u u*.
 45. *u u*. 46. *u u*. 47. *u u*. 48. *u u*.
 49. *u u*. 50. *u u*. 51. *u u*. 52. *u u*.
 53. *u u*. 54. *u u*. 55. *u u*. 56. *u u*.
 57. *u u*. 58. *u u*. 59. *u u*. 60. *u u*.
 61. *u u*. 62. *u u*. 63. *u u*. 64. *u u*.
 65. *u u*. 66. *u u*. 67. *u u*. 68. *u u*.
 69. *u u*. 70. *u u*. 71. *u u*. 72. *u u*.
 73. *u u*. 74. *u u*. 75. *u u*. 76. *u u*.
 77. *u u*. 78. *u u*. 79. *u u*. 80. *u u*.
 81. *u u*. 82. *u u*. 83. *u u*. 84. *u u*.
 85. *u u*. 86. *u u*. 87. *u u*. 88. *u u*.
 89. *u u*. 90. *u u*. 91. *u u*. 92. *u u*.
 93. *u u*. 94. *u u*. 95. *u u*. 96. *u u*.
 97. *u u*. 98. *u u*. 99. *u u*. 100. *u u*.

V

A. 1. *u u*; 2. *u u*; 3. *u u*; 4. *u u*; 5.
u u; 6. *u u*; 7. *u u*; 8. *u u*; 9. *u u*; 10.
u u; 11. *u u*; 12. *u u*; 13. *u u*; 14. *u u*.
u u; 15. *u u*; 16. *u u*; 17. *u u*.
u u; 18. *u u*; 19. *u u*.

20. *Handwritten symbols*; 21. *Handwritten symbols*; 22. *Handwritten symbols*
Handwritten symbols; 23. *Handwritten symbols*; 24. *Handwritten symbols*

B. 1. *Handwritten symbols* 2. *Handwritten symbols* 3.
Handwritten symbols 4. *Handwritten symbols* 5. *Handwritten symbols*
6. *Handwritten symbols* 7. *Handwritten symbols* 8. *Handwritten symbols*
9. *Handwritten symbols* 10. *Handwritten symbols*
11. *Handwritten symbols* 12. *Handwritten symbols*
13. *Handwritten symbols* 14. *Handwritten symbols*
15. *Handwritten symbols* 16. *Handwritten symbols*
17. *Handwritten symbols* 18. *Handwritten symbols* 19. *Handwritten symbols*
20. *Handwritten symbols* 21. *Handwritten symbols* 22.
23. *Handwritten symbols* 24. *Handwritten symbols*
25. *Handwritten symbols* 26. *Handwritten symbols* 27. *Handwritten symbols*
28. *Handwritten symbols* 29. *Handwritten symbols* 30. *Handwritten symbols*
31. *Handwritten symbols* 32. *Handwritten symbols*
33. *Handwritten symbols* 34. *Handwritten symbols*
35. *Handwritten symbols* 36. *Handwritten symbols*
37. *Handwritten symbols* 38. *Handwritten symbols*

n p u t . d . 49 . i n l y l o . v . 50 . i n y p l y d
 . v . 51 . l y n p . u , i t l y p y . 52 . i n y l
 l y l t . 53 . i n p . 54 . i n p , l y l y . 55 .
 p y s u t . 56 . i n l y l , l l e r s t . 57 .
 i n . i n l , l y l . 58 . y s s b n l l r o
 n l y . 59 . i n l u , u s n l . 60 . i n l y l y
 l y . 61 . i n l y l , l r h p u . 62 . s . s h
 u p l y , l l y . 63 . s o y o r , s o y o r . 64 . i
 l l l , i n l . 65 . i n l y l , l l y . 66 . i n l
 i n l y l y . 67 . i n p , i n l . 68 . i n l y l l ,
 i n l y . 69 . l l l l l l , l l l l . 70 . l y l l l l s o
 y p u t . 71 . l l l l y . 72 . l l l l y , l y
 l l . 73 . l y l y , i n l . 74 . i n l l l y .
 75 . l y l l y l y . 76 . l l l l l , i n l l .
 77 . l y l y l y . 78 . l y l l , i n l l . 79 . l .
 i n l y l l y l l l . 80 . l . l l l y , l l l l y .
 81 . l y l y , i n l . 82 . l l y l l , l l y l . 83 . l
 l y , i n l , l l , i n l . 84 . l y . 85 . i n l y l
 l y . 85 . l y l y , i n l . 86 . l l l y , i n l l . 87 .
 l l l l l l l l l l l l . 88 . l l l l l l l l l l .

214. 11.

1. no way to get out here by the way of the
 valley. The way is very narrow, and the
 hills are so low that it is not possible to
 go over them. The only way is to go
 round the hills. It is very difficult to
 do this, but it is the only way.

2. The way is very narrow, and the
 hills are so low that it is not possible to
 go over them. The only way is to go
 round the hills. It is very difficult to
 do this, but it is the only way.

3. The way is very narrow, and the
 hills are so low that it is not possible to
 go over them. The only way is to go
 round the hills. It is very difficult to
 do this, but it is the only way.

	<u>Alphabet</u>	
1. row 1,	h u o l g,	l y u s l g,
row 2	h u o l g,	l y u s l g,
row 3	h u o l g,	l y u s l g,
row 4	h u o l g,	l y u s l g,
row 5	h u o l g,	l y u s l g,
row 6	h u o l g,	l y u s l g,
row 7	h u o l g,	l y u s l g,
row 8	h u o l g,	l y u s l g,
row 9	h u o l g,	l y u s l g,
row 10	h u o l g,	l y u s l g,
row 11	h u o l g,	l y u s l g,
row 12	h u o l g,	l y u s l g,
row 13	h u o l g,	l y u s l g,
row 14	h u o l g,	l y u s l g,
row 15	h u o l g,	l y u s l g,
row 16	h u o l g,	l y u s l g,
row 17	h u o l g,	l y u s l g,
row 18	h u o l g,	l y u s l g,
row 19	h u o l g,	l y u s l g,
row 20	h u o l g,	l y u s l g,
row 21	h u o l g,	l y u s l g,
row 22	h u o l g,	l y u s l g,
row 23	h u o l g,	l y u s l g,
row 24	h u o l g,	l y u s l g,
row 25	h u o l g,	l y u s l g,
row 26	h u o l g,	l y u s l g,
row 27	h u o l g,	l y u s l g,
row 28	h u o l g,	l y u s l g,
row 29	h u o l g,	l y u s l g,
row 30	h u o l g,	l y u s l g,
row 31	h u o l g,	l y u s l g,
row 32	h u o l g,	l y u s l g,
row 33	h u o l g,	l y u s l g,
row 34	h u o l g,	l y u s l g,
row 35	h u o l g,	l y u s l g,
row 36	h u o l g,	l y u s l g,
row 37	h u o l g,	l y u s l g,
row 38	h u o l g,	l y u s l g,
row 39	h u o l g,	l y u s l g,
row 40	h u o l g,	l y u s l g,
row 41	h u o l g,	l y u s l g,
row 42	h u o l g,	l y u s l g,
row 43	h u o l g,	l y u s l g,
row 44	h u o l g,	l y u s l g,
row 45	h u o l g,	l y u s l g,
row 46	h u o l g,	l y u s l g,
row 47	h u o l g,	l y u s l g,
row 48	h u o l g,	l y u s l g,
row 49	h u o l g,	l y u s l g,
row 50	h u o l g,	l y u s l g,

1. $2x^2 + 3x - 5$ divided by $x - 2$.
 $2x^2 + 3x - 5$
 $-(2x^2 - 4x + 8)$
 $7x - 13$
 $-(7x - 14)$
 1

3. $5x^2 + 12x + 8$ divided by $x + 2$.
 $5x^2 + 12x + 8$
 $-(5x^2 + 10x + 10)$
 $2x - 2$
 $-(2x + 4)$
 -6

4. $3x^2 + 7x - 2$ divided by $x - 1$.
 $3x^2 + 7x - 2$
 $-(3x^2 - 3x + 3)$
 $10x - 5$
 $-(10x - 10)$
 5

I. Kurriku kirjutatud raamatud.

- Arwuwald I.** Algebra — oma algusõpetustega. Tartus, Schnafenburgi trüff ja kulu. Hind: 60 kop.
- Arnuwalla wõti I.** Kostused algebra ja selle algusõpetuste ülesannete kohta. Tartus, Schnafenburgi trüff ja kulu. Hind: 40 kop.
- Arwuwald II.** Neljaliikme ja ruumi arwamine ning wõrdlused ruut- ja järg-arwudega. Tartus, W. Justi trüff. Hind: 50 kop.
- Arnuwalla wõti II.** Kostused neljaliikme ja ruumi arwamise ning ruut- ja järg-arwude ülesannete kohta. Tartus, W. Justi trüff. Hind: 20 kop.
- Vaste arwuwald I.** Arwamise ABD. (Arwuüür 1—100). Tartus, Schnafenburgi trüff ja kulu. Hind: 25 kop.
- Vaste arwuwald II.** Täisarwud. Tartus, Schnafenburgi trüff ja kulu. Hind: 25 kop.
- Vaste arnuwalla wõti.** Kostused I. ja II. jao kohta. Tartus, Schnafenburgi trüff ja kulu. Hind: 25 kop.
- Turnimise raamat I.** Tartus, Schnafenburgi trüff ja kulu. Hind: 36 kop.
- Kirjutamise õpetus.** Vaste õpetajatele ja peastkirja õppijatele juhatuseks. Tartus, Schnafenburgi trüff ja kulu. Hind: 42 kop.
- Stenograafia õpetus.** Tartus ja Wienis, Schnafenburgi ja W. Bölleri trüff. Hind: 1 rbl. 25 kop.

Täheendus. Arwuwald II ja selle wõti on Tartust raamatu kirjutaja käest mõlemad kokku 50ne kopita eest saada.

Stenograafia õpetus maksab raamatu kirjutaja käest ostes 1 rbl.

Teised raamatud müüakse Tartus Schnafenburgi juures enam-ostjatele odavamalt kui muial.